

De Minister-President

Kabinet Minister-President

notitie

Kabinetstandpunt advies dialooggroep slavernijverleden

Datum
19 december 2022

Onze referentie
4306619

Lijnparaaf

Medeparaaf

Aanleiding

Aanbieden kabinetsreactie op het rapport van de dialooggroep slavernijverleden aan de Staten-Generaal 19 december a.s.

Geadviseerd besluit

- Uw akkoord op de kabinetsreactie op het adviesrapport van de dialooggroep slavernijverleden en ondertekening van de bijgevoegde brieven.

Kern

Proces

- De ministerraad heeft op 16 december besluitvormend beraadslaagd over de kabinetsreactie.
- De kabinetsreactie wordt op 19 december gedurende de toespraak van de Minister-President aan de Staten-Generaal aangeboden.
- Ook wordt de kabinetsreactie, inclusief de 'opleggers' per eiland, en vertalingen in het Engels en het Papiamentu, samen met de toespraak van de minister-president gepubliceerd op rijksoverheid.nl

Kern kabinetsreactie

- In de reactie biedt de regering excuses aan -postuum aan de tot slaafgemaakten, en aan hun nazaten in het heden - voor de betrokkenheid van de historische bestuurlijke voorgangers bij de slavernij.
- Daarnaast kondigt het kabinet een fonds met een wettelijke grondslag aan van €200 mln. Het kabinet legt dit in de voorjaarsnota van 2023 voor aan het parlement.
  - o Binnen dit fonds is:
    - €100 mln. gereserveerd voor een subsidieregeling ten bate van maatschappelijke initiatieven.
    - €100 mln. gereserveerd voor maatregelen op het terrein van bewustwording, betrokkenheid en doorwerking, waaronder het aangekondigde onderzoek, en de regeling kosteloze naamswijziging.

- o De programmering en bestemming van het fonds en daarmee ook van de subsidieregeling en de overige maatregelen vindt in gezamenlijkheid plaats, met onder andere nazaten en betrokkenen.
- Het kabinet markeert in de kabinetsreactie dat excuses vertrekpunt zijn voor blijvende aandacht voor het slavernijverleden.

Toelichting:

Proces totstandkoming en besluitvorming kabinetsreactie

De kabinetsreactie en de toespraak van de minister-president op 19 december d.d. markeren een belangrijk moment in de verhouding tot het slavernijverleden.

Adviescollege dialooggroep slavernijverleden

Op 1 juli 2019 informeert het vorige kabinet de Tweede Kamer over het doel om een dialoog te organiseren over:

*'het slavernijverleden en de doorwerking daarvan in de hedendaagse samenleving plaatsvindt gericht op een bredere erkenning en inbedding van dit gedeelte verleden. Deze dialoog richt zich niet alleen op Nederlanders van Afrikaanse afkomst, maar op de Nederlandse samenleving in zijn geheel. Het kabinet realiseert zich dat het slavernijverleden in het bijzonder ook de Caribische delen van het Koninkrijk raakt. Het kabinet gaat met deze landen en openbare lichamen hun betrokkenheid bespreken bij deze dialoog over het slavernijverleden. Een dialoog gericht op verbinding kan plaats vinden in de vorm van een platform of andere vorm. Uit de dialoog zou nader historisch onderzoek of andere voorstellen voor activiteiten die bijdragen aan een goede inbedding van het slavernijverleden en de doorwerking daarvan in het heden, kunnen voortkomen.'*¹

- Het vorige kabinet stelt daartoe het onafhankelijke Adviescollege dialooggroep slavernijverleden in.²
- De dialooggroep heeft in Europees Nederland vele gesprekken gevoerd en organisaties geraadpleegd om invulling te geven aan deze dialoog. Daarnaast is wetenschappelijk advies ingewonnen. Ook heeft de dialooggroep gesprekken gefaciliteerd die zijn gevoerd in de landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten en de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba en de uitkomsten daarvan meegenomen in het rapport van bevindingen. Tot slot heeft de dialooggroep gebruik gemaakt van tal van onderzoeken die de afgelopen jaren zijn verschenen naar het Nederlands slavernijverleden, en van wetenschappelijk advies.
- Op 1 juli 2021 presenteert de dialooggroep slavernijverleden zijn rapport van bevindingen, 'Ketenen van het verleden'.³
- Kern van dit rapport is de aanbeveling tot *erkenning* van, *excuses* namens de Staat voor, en *herstel* ten aanzien van de doorwerking van het slavernijverleden.

¹ Kamerstukken II 2018/19, 35000 VII, nr. 101.

² Stcrt. 2020, 38358.

³ Kamerstukken II 2020/21, 35925 VII, nr. 167.

- Het vorige kabinet was bij ontvangst van dit rapport van demissionair, waarmee een inhoudelijke reactie is voorbehouden aan het huidige kabinet.

Besluitvorming rondom kabinetsreactie

Op 1 juli jl. heeft het kabinet bij monde van minister voor Rechtsbescherming tijdens de jaarlijkse herdenkingstoespraak uitgesproken dat het nog voor het einde van het jaar met een kabinetsreactie op dit rapport komt. In die toespraak wordt het belang van een reactie dit jaar benadrukt, met het oog op het naderende Herdenkingsjaar Slavernijverleden:

'Daar moet alle ruimte voor zijn. Wat hiervoor in de weg staat, moet weg. Wat gezegd moet worden, moet gezegd. Wat gedaan moet worden, moet gedaan. Daarom komt het kabinet nog voor 2023 met een reactie op het advies 'Ketenen van het Verleden' van de Dialoggroep Slavernijverleden.'

In anticipatie op de kabinetsreactie heeft het kabinet voor, maar met name ook na 1 juli gesprekken gevoerd met maatschappelijke organisaties, individuen en autoriteiten in Nederland, in het Caribische deel van het Koninkrijk, en in Suriname. Gesprekspartners zijn op persoonlijke titel uitgenodigd. Daarnaast gold als uitgangspunt dat men open en vrijuit kon spreken. Het kabinet kiest er daarom voor om deelnemers niet kenbaar te maken. Het stond – en staat – hen uiteraard geheel vrij om dit wel te doen.

- In het kader van een werkbezoek van 10 tot 24 februari aan het Caribische deel van het Koninkrijk heeft de staatssecretaris van Koninkrijksrelaties en Digitalisering op 10 februari op Curaçao gesproken met nazaten en betrokken over de betekenis van het slavernijverleden voor de eilanden, en over het specifieke belang van Tula voor het eiland.
- Van 6 tot 10 september hebben de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de staatssecretaris van Koninkrijksrelaties en Digitalisering een bezoek gebracht aan Sint-Maarten, Sint Eustatius en Curaçao. Zij hebben daarbij over het slavernijverleden gesproken met inwoners met verschillende achtergronden, met jongeren, met de Stata Heritage Commissie en met experts op het gebied van het slavernijverleden. Ook spraken zij met erfgoedorganisaties, zoals het Nationale Archief van Curaçao, in Willemstad.
- Op 12 en 13 september heeft de minister-president tijdens een werkbezoek aan Suriname onder meer gesproken met leden van het Nationaal Comité Herdenking Slavernijverleden en de Nationale Reparatie Commissie Suriname. Ook sprak hij in de Nationale Assemblée van Suriname over de betekenis van dit slavernijverleden voor beide landen en het belang dit verleden te 'begrijpen en invoelen. Zodat de erkenning, die er moet komen, zoveel mogelijk helend en verzoenend kan werken.'⁴
- In het najaar hebben verscheidene leden van het kabinet tijdens werkbezoeken aandacht besteed aan het slavernijverleden. Zo spreken de minister en staatssecretaris van OCW op 17 oktober jl. met belangenorganisaties over o.a. het slavernijmuseum; en brengt de minister van BZK op 7 november jl. een bezoek aan het Zeeuws Archief, voor een

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/toespraken/2022/09/13/toespraak-van-minister-president-markrutte-in-de-nationale-assemblee-van-suriname>

- gesprek over de rol van archieven en erfgoedinstanties in de verbreding van kennis over het slavernijverleden.
- Ook heeft de Nederlandse ambassadeur op 17 en 29 november twee gesprekken gevoerd met de leden van de Nationaal Comité Herdenking Slavernijverleden en de Nationale Reparatie Commissie Suriname over de kabinetsreactie op het rapport van de dialooggroep. Tijdens het tweede overleg ontvangen zij tevens een uitnodiging voor het bijwonen van de Cathuissessie op 8 december.
  - Op 13 december hebben de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de staatsecretaris van Koninkrijksrelaties en Digitalisering een gesprek gevoerd met bewoners in Amsterdam Zuidoost over het onderwerp.
  - De ministerraad heeft op 16 december besluitvormend beraadslaagd over de kabinetsreactie. Hierbij is besloten dat de minister-president, namens de regering, de brief aan de Staten-Generaal stuurt gelijktijdig met de betekenisvolle boodschap van de minister-president die is voorzien op 19 december 2022.

Proces en reflectie t.a.v. afgelopen weken

Ter beraadslaging organiseerde het kabinet ook meerdere 'Catshuissessies', met als doel om hiermee tot een belangwekkende reactie komen die recht doet aan de betekenis en beleving van het slavernijverleden.

- Op 23 november jl. heeft de staatssecretaris van Koninkrijksrelaties en Digitalisering op Curaçao met betrokkenen en maatschappelijke organisaties van alle eilanden gesproken over het slavernijverleden in het algemeen, en over de adviezen van de dialooggroep specifiek.
- Op 8 december hebben verschillende leden van het kabinet, waaronder de minister-president, de minister van BZK en de staatssecretaris van BZK, met betrokkenen uit het Caribisch deel van het Koninkrijk, Suriname en Nederland, waaronder de MP van Aruba en de Ambassadeur van Suriname gesproken.
- Op 13 december hebben verschillende leden van het kabinet, waaronder de minister van Financiën, de minister van BZK en de staatssecretaris van BZK, met leden vanuit Surinaams-Nederlandse, Caribisch-Nederlandse, en Surinaamse belangenorganisaties en genodigden gesproken.
- Ook heeft de minister van Financiën daarnaast op 15 en 16 december een bezoek aan Suriname gebracht en daar gesproken met president Santokhi, leden van de nationale assemblee van Suriname en met leden van verschillende belangenorganisaties over de kabinetsreactie en de adviezen van de dialooggroep.

Reflectie

Ondanks bovengenoemd proces is er de afgelopen weken maatschappelijk discussie ontstaan over de precieze aard van de kabinetsreactie, en van de boodschap die de minister-president namens de regering op 19 december uitsprekt. Bij monde van minister-president op 8 december jl., en ook per brief aan de Tweede Kamer van 12 december jl., heeft het kabinet aangegeven 'te betreuren dat er in de afgelopen periode onvolledige informatie naar buiten is gekomen over mogelijke elementen uit de kabinetsreactie op het advies van de dialooggroep slavernijverleden.'⁵

---

⁵ Kamerstukken 36 200 VII-138

- In reactie op het naar buiten komen van de onvolledige informatie is er vanuit verscheidene organisaties en betrokkenen kritiek is gekomen over het feit dat zij niet voldoende gehoord en betrokken zijn geweest bij de totstandkoming van de besluitvorming.
- Het kabinet respecteert dat de sentimenten op dit gevoelige onderwerp uiteenlopen en erkent dat dit gevoel voor het verleden niet kan worden weggenomen.
- Het kabinet zal zich na 19 december juist ook inspannen om met bestuurlijke niveaus en maatschappelijke organisaties in het Koninkrijk en Suriname in gesprek te blijven over de nadere invulling van het vervolgtraject.

Parlement

Op in ieder geval de volgende momenten heeft het kabinet het parlement geïnformeerd over de kabinetsreactie, of over aanpalende dossiers die hierin genoemd worden:

- Op 22 april jl. heeft de minister van BZK de Tweede Kamer geïnformeerd over de voortgang rondom de invulling van de motie-Ceder, die oproept tot een onafhankelijk nationaal onderzoek slavernijverleden. U geeft aan dat aan op basis van een brede veldverkenning een regiegroep met leden vanuit het KITLV, IISG, Ninsee, en de Universiteit van Curaçao is ingesteld.
- Op 1 juli jl. heeft het kabinet de Tweede Kamer geïnformeerd over het proces rondom de kabinetsreactie.⁶ In deze brief geeft het kabinet aan de behoefte om deze geschiedenis en de aanbevelingen van de dialooggroep zelf te doorleven, te ervaren, zelf te horen in gesprekken en met eigen ogen te zien. Het kabinet stelt ook dat deze ervaringen worden meegewogen in de kabinetsreactie op het rapport, en dat deze reactie 'dit najaar aan Uw Kamer wordt aangeboden'.
- Op 4 november heeft staatssecretaris van OCW in de Meerjarenbrief 2023-2025 het parlement geïnformeerd dat het kabinet gedurende die periode €29 mln. euro beschikbaar stelt voor de ontwikkeling van het op te richten slavernijmuseum.⁷
- Op 4 november jl. heeft de minister van BZK namens het kabinet de Tweede Kamer tevens geïnformeerd dat in de kabinetsreactie het kabinet uitgebreid zal 'stilstaan bij de belanghebbende adviezen van de Dialooggroep over de omgang met dit deel van ons verleden. Vanuit het oogpunt van zorgvuldigheid deel ik deze bevindingen graag in samenhang in de kabinetsreactie met uw Kamer later dit najaar.'⁸ Dit in verzoek op een vraag van lid-Leijten.
- Op 30 november jl. heeft de minister van BZK namens het kabinet de Tweede Kamer per brief geïnformeerd dat het kabinet de inhoudelijke reactie op het rapport van de dialooggroep op 19 december zal aanbieden. In deze brief informeert het kabinet de Kamer tevens dat de minister-president op die dag een publieke boodschap namens de regering zal uitspreken, en dat leden vanuit het kabinet op die dag aansluitend op de toespraak in het Caribische deel van het Koninkrijk en in Suriname met betrokkenen dieper zullen ingaan op de kabinetsreactie.⁹

---

⁶ Kamerbrief van 1 juli 2022 ('Uitstel bericht Kabinetsreactie rapport Adviescollege Dialooggroep Slavernijverleden'), kenmerk 2022-000344731.

⁷ Kamerstukken 2022D45395

⁸ Kamerstukken 36200-VII-54

⁹ Kamerbrief van 30 november 2022 ('Stand van zaken kabinetsreactie op het adviesrapport van de dialooggroep slavernijverleden'), kenmerk 2022-0000655078.

- Op 12 december jl. heeft de minister van BZK namens het kabinet de Tweede Kamer geïnformeerd dat het kabinet in de Ministerraad van 16 december voornemens is een definitief besluit te nemen ten aanzien van de adviezen van de dialooggroep. Ook geeft u aan dat 'over dit onderwerp is de afgelopen maanden in meerdere Ministerraden gesproken', en op grond daarvan onderling afspraken zijn gemaakt tussen bewindslieden over hun betrokkenheid. U geeft tevens aan dat de toespraak van de minister-president nog niet vaststaat.¹⁰
- Op 14 december jl. heeft de minister van BZK namens het kabinet richting de Tweede Kamer herhaald dat het kabinet in de Ministerraad van 16 december voornemens is een definitief besluit te nemen ten aanzien van de adviezen van de dialooggroep. Dit naar aanleiding van lid-Omtzigt. Ook informeert u de Kamer in deze brief dat de minister-president op 19 december in het Nationaal Archief in aanwezigheid van genodigden een toespraak namens de regering houdt.¹¹

Daarnaast heeft de Tweede Kamer zelf ook op 13 januari jl., 27 juni jl., en op 3 november jl., rondetafelgesprekken met belanghebbenden georganiseerd rondom het slavernijverleden. Het kabinet heeft kennisgenomen van de *position papers* van de deelnemers die voorafgaand aan deze gesprekken zijn verspreid. Ook heeft een delegatie van Kamerleden naar aanleiding van een reis rondom het slavernijverleden naar Suriname, Curaçao, en Bonaire, het kabinet bij brief van 18 oktober een reeks adviezen ten aanzien van de kabinetsreactie doen toekomen.¹² Deze zijn door het kabinet meegenomen in de besluitvorming.

Vervolgtraject

- Het kabinet heeft bij monde van de minister-president aangegeven dat 19 december een belangrijk moment markeert, maar ook het uitgangspunt is voor een vervolgtraject richting 1 juli 2023, en daarna, waarin er blijvend meer aandacht zal zijn voor het slavernijverleden en de doorwerking.
- Het kabinet is samen met betrokken partijen reeds de verkenning gestart hoe dit vervolgtraject verder in te vullen en informeert de Tweede Kamer hierover.

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Informatie
-------------------	-------------	-------------------

¹⁰ Kamerstukken 36 200 VII-138

¹¹ Kamerstukken 26200-VII-140.

¹² Kamerstukken 2022D42440

Kabinet Minister-President

Datum

19 december 2022

Onze referentie

4306619

1	Kabinetsreactie op rapport van bevindingen adviescollege dialooggroep slavernijverleden	
---	---	--